

Fondi Monetar Fund

**Ballkani Perëndimor:
15 Vjet të Tranzicionit Ekonomik**

Çështje Ekonomike Rajonale
Raport i Posaçëm

.....
Zuzana Murgasova, Nadeem Ilahi, Jacques Miniane,
Alasdair Scott, Ivanna Vladkova-Hollar,
dhe një pjestar i stafit të FMN-së

MAR 15

Ballkani Perëndimor: 15 Vjet të Tranzicionit Ekonomik

PERMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Gjatë 15 viteve të fundit vendet e Ballkanit Perëndimor kanë pësuar një shndërrim rrënjësor ekonomik, dhe shumë prej tyre nuk njihen po të krahasohen me pozicionin ku ndodheshin në kapërcyell të shekullit. Pas viteve "90 të dominuara nga konflikti, këto vende nisën rrugën e rindërtimit dhe reformimit të tërësishëm të ekonomive të tyre. Ato u hapën ndaj tregtisë globale dhe u shndërruan në vende të orientuara gjithnjë e më shumë drejt eksporteve; ato zgjeruan rolin e sektorit privat, çmontuan ato rregullore që pengonin zhvillimin e sipërmarrjeve, dhe filluan të ndërtojnë institucionet e nevojshme për të mbështetur sistemin e ekonomisë së tregut. Në disa raste sistemet bankare u ngritën tërësisht nga zeroja, të ndihmuara nga kapitali dhe përvoja e huaj. Këto përpjekje rezultuan në një rritje të fuqishme ekonomike, rritje të ndjeshme në të ardhurat dhe standardet e jetesës, si dhe përmirësimin e qëndrueshmërisë makroekonomike.

Megjithatë, në mesin e viteve 2000 procesi i transformimit strukturor filloi të ngadalësohet sepse i shërbeu interesave personalë si edhe lodhjes nga reformat dhe kësaj nuk ka përfunduar ende. Rritja ekonomike në Ballkanin Perëndimor në kohën e krizës globale financiare ishte më shumë rezultat i likuiditetit të gjerë global dhe hyrjeve të paqëndrueshme të kapitaleve, se i progresit të vërtetë në reformën ekonomike. Provë e qartë e dobësisë së modelit ekonomik rajonal mund të jetë niveli tejet i lartë i papunësisë, që në shumë vende, madje edhe në kulmin e bumit të parakrizës ishte në masën mbi 20 përqind.

Rritja ekonomike gjatë periudhës së pas-krizës në vendet e Ballkanit Perëndimor ka qenë e dobët. Mjedi i jashtëm ka qenë i pafavorshëm, mirëpo është pikërisht procesi i papërfunduar i reformave që po frenon arritjen e niveleve të të ardhurave të ekonomive më të pasura të Bashkimit Evropian. Vendet e Ballkanit Perëndimor duhet gjithashtu të krijojnë vende pune në mënyrë që të përmbysin rezultatet e dobta të tregut të punës, të cilat po i lenë mbrapa shumë prej tyre.

Atëhere çfarë duhet bërë? Ruajtja e stabilitetit makroekonomik ka rëndësi parësore për rritjen e qëndrueshme. Arritjet e mëparshme sa i takon inflacionit të ulët duhen ruajtur. Vendet që ballafaqohen me problemet e deficiteve fiskale dhe borxhit të lartë publik duhet t'i zgjidhin ato; sa më parë; vendet e tjera duhet të rindërtojnë gradualisht amortizuesit fiskalë. Në rajon nevojiten kudo investime në sektorët e tregtueshëm, me qëllim që të nxiten eksportet dhe të reduktohen deficitet e ndjeshme tregtare dhe në llogarinë rrjedhëse. Për më tepër, duhet trajtuar problemi i nivelit të lartë të kredive të këqia, në mënyrë që kreditimi të rritet sërish dhe rimëkëmbja ekonomike të lehtësohet. Zhvillimi i tregjeve financiare jo-bankare do të ndihmonte diversifikimin e burimeve të financimeve.

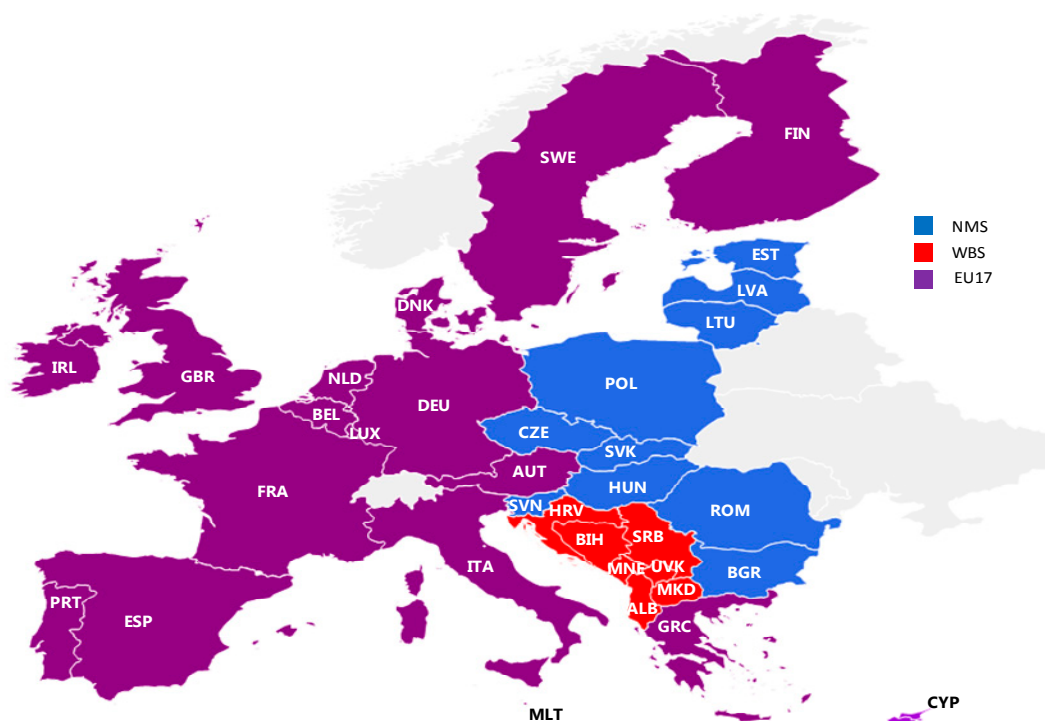
Rifillimi i reformës së thellë strukturore është përparësi kyçe e politikave ekonomike në rajon. Shumë ndërmarrje jo-efikase, në pronësi shoqërore ose të shtetit duhet të privatizohen; problemet me konkurrencën, përfshirë burokracinë dhe qeverisjen e dobët, duhet të adresohen për t'i hapur rrugën lulëzimit të sektorit privat, motorri kyç i rritjes; dhe praktikatat e trashëguara që pengojnë zgjerimin e punësimit dhe shtrembërojnë rezultatet e tregjeve të punës duhet të çmontohen.

Pamje e përgjithshme

TRANSFORMIMI EKONOMIK NE BALLKANIN PERËNDIMOR

Pasi kaluan pjesën më të madhe të viteve '90 në konfliktet e njohura rajonale, vendet e Ballkanit Perëndimor kanë pësuar në 15 vitet e fundit transformime të rëndësishme. Ato kanë kaluar drejt një sistemi të mbështetur tek tregu, kanë privatizuar shumë ndërmarrje jo-efikase që ishin pronë shoqërore ose shtetërore, përqafuan me shpejtësi sistemet moderne bankare dhe nxitën orientimin e jashtëm të ekonomive të tyre. Rezultat i këtij transformimi ka qenë rritja e rëndësishme e standardeve të jetesës krahasuar me fqinjët e tyre më të pasur në ekonomitë e përparuara të Bashkimit Evropian. Megjithatë, ritmi i reformave strukturore ka qenë zhgënjyes, si rrjedhojë e një kombinimi faktorësh sikurse janë lodhja nga reformat, rezistenca ndaj interesave personale pasurore, politikat e vështira që kanë tkurrur përpjekjet për reforma, dhe vonesat në anëtarësimin në BE. Po të hedhim një vështrim prapa, procesi i rritjes ekonomike dhe i standardeve të jetesës në të kaluarën ishte nxitur pjesërisht nga hyrjet e paqëndrueshme të kapitaleve gjatë viteve para fillimit të krizës globale financiare. Rajoni, kësaj, ende po ballafaqohet me pasojat e periudhës së "lulëzimit" dhe të tranzicionit të papërfunduar. Si rrjedhojë, vendet e Ballkanit Perëndimor janë ende shumë më prapa në krahasim me shtetet e sapo-anëtarësuara në BE sa i takon transformimit ekonomik dhe niveleve të të ardhurave, që janë në nivelin e 1/3 krahasuar me ato të ekonomive të përparuara në BE. Rigjallërimi i fuqishëm i ritmit të reformave do të jetë faktor thelbësor në përmirësimin e standardeve të jetesës dhe në rigjallërimin e konvergencës në të ardhurat.

Ballkani Perëndimor, Vendet e Reja Anëtare, dhe Ekonomitë e Përparuara në BE

Ekonomitë e Ballkanit Perëndimor kanë pësuar një transformim të dukshëm. Ndërkohë që pjesa tjetër e ekonomive në zhvillim të Europës e kreu tranzicionin nga komunizmi në demokraci në mënyrë paqësore, shumë vende të Ballkanit Perëndimor, pjesën më të madhe të dekadës së viteve '90 e kaluan të përfshira në një konflikt shkatërrimtar. Gjithsesi, edhe pse konflikti shkaktoi shkatërrime në shkallë të gjerë dhe pezulloi transformimin ekonomik të rajonit, gjatë kësaj dekade nisën reforma të rëndësishme strukturore, të cilat u çuan përpara pas përfundimit të konfliktit. Qysh nga ajo kohë,, vendet e Ballkanit Perëndimor kanë shënuar arritje të rëndësishme në rindërtimin e ekonomive të shkatërruara nga lufta në vendet e tyre, dhe kanë ecur përpara me tranzicionin drejt ekonomisë së tregut. Një numër i madh ndërmarrjesh në pronësi shoqërore ose shtetërore janë privatizuar, çka ka sjellë trefishimin e vëllimit të pjesëmarrjes së sektorit privat në veprimtarinë ekonomike. Ato vende kanë eliminuar edhe mjaft rregullore të trashëguara nga e kaluara, ndërkohë që peisazhi infrastrukturor në rajon është ka ndryshuar tërësisht si pasojë e zbatimit të disa projekteve të mëdha.

Në rrugën e tyre të tranzicionit drejt sistemeve të mbështetura tek tregu, ekonomitë e rajonit u hapën ndaj botës. Ekonomitë e këtyre vendeve po orientohen gjithnjë e më shumë drejt eksporteve, ku shquhen IRJ e Maqedonisë dhe Serbia, të cilat kanë rezultate të rëndësishme. Dhe kjo është shoqëruar me diversifikimin në rritje të tregjeve të tyre të eksporteve, ku dallohet rritja e vëllimit tregtar me vendet e rajonit si dhe me Shtetet e Reja Anëtare dhe, njëkohësisht, me mbështetjen më të pakët tek eksportet e ekonomive të përparuara të BE-së. Dhe pikërisht, ndërsa sipërmarrjet e Ballkanit Perëndimor po zbulonin tregje të reja, në rajon filluan të lulëzojnë investimet e huaja direkte (FDI).

Sistemi bankar ka pësuar transformim të ndjeshëm si pasojë e investimeve të huaja, çka ka lehtësuar shpërndarjen më të efektshme të kapitalit. Duke nisur nga fillimi i viteve 2000, investimet e huaja në sistemin bankar, të kombinuara me rritjen e bazës së depozitave, kanë rritur kreditimin e sektorit privat. Në fakt, duke qenë se vëllimi i depozitave dhe i kreditimeve është rritur në masën mbi 30% të PBB që nga fillimi i viteve 2000, sektorët financiarë në Ballkanin Perëndimor janë forcuar më shumë se sa ato të Vendeve të Reja Anëtare në stadet krahasimore të tranzicionit. Përveç forcimit, është rritur përfshirja financiare-qsja e shtresave të varfëra dhe personave që jetojnë në zona të largëta në shërbimet financiare-si dhe është përmirësuar edhe efienca e sektorit bankar. Megjithatë sërish mbeten poshtë nivelit të Shteteve të Reja Anëtare.

Që në fillim FMN-ja u përfshi nga afër në transformimin ekonomik të vendeve të Ballkanit Perëndimor. Përveç dhënies së këshillave për çështjet ekonomike, FMN-ja ka lidhur marrëveshje financiare pothuajse me të gjitha vendet e rajonit, madje shpeshherë më shumë se një marrëveshje. Zakonisht këto marrëveshje kanë pasur si synim të ruajnë qëndrueshmërinë makroekonomike kundrejt transformimeve rrënjësore ekonomike, të cilat Fondi njëkohësisht po përpigëj që t'i nxiste. Përveç kësaj, në mbarë rajonin FMN-ja ka dhënë asistencë teknike të rëndësishme si ka organizuar trajnime. Sëbashku me përpjekjet e donatorëve të tjerë, kjo ka ndihmuar rajonin që të ndërtojë, dhe gradualisht të përmirësojë, institucionet kryesore të hartimit të politikave ekonomike, qoftë sa u takon, ndër të tjera, ligjeve të financave publike ose regjimeve bankare rregullatore dhe mbikqyrëse.

Marrë në tërësi, rajoni ka pasur rritje të rëndësishme sa i takon të ardhurave dhe standardeve të jetesës, edhe pse ndofta jo në atë masë sa mund të pritej. Duke patur parasysh se rritja mesatare ekonomike për mbarë rajonin ishte mbi 5 përqind në vit për periudhën 2000–08, të ardhurat për frymë u rritën ndjeshëm dhe, pjesërisht, e mbuluan hendekun që kishin me standardet e jetesës të vendeve të pasura të Evropës.

Gjithsesi, konvergjenca në të ardhurat tek vendet e Ballkanit Perëndimor nuk

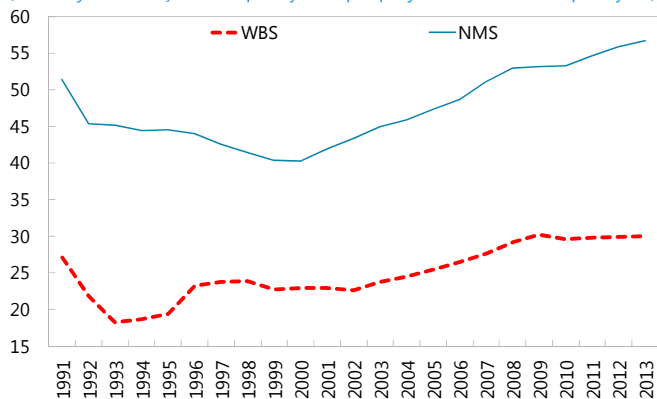
mund të shihet si diçka tërësisht e kënaqshme. Duhet patur parasysh se Shtetet e Reja Anëtare arritën nivelet e ekonomive të përparuara të BE-së shumë më shpejt gjatë stadeve të ngjashme të tranzicionit, ngre pyetjen se përse vendet e Ballkanit Perëndimor nuk përparuan me të njëjtin ritëm. Shpjegimi lidhet pjesërisht me faktin se Vendet e Reja Anëtare ndodhen gjeografikisht më afër me bërthamën e Europës, çka u mundëson disave prej tyre që të integrohen në zinxhirin furnizues të ekonomisë gjermane. Por, një shpjegim tjetër më shqetësues është se konvergjenca e të ardhurave tek vendet e Ballkanit Perëndimor ishte më e ngadaltë për shkak se reformat strukturore u kryen në mënyrë më të ngadaltë, dhe nuk avancuan aq sa Shtetet e Reja Anëtare, sidomos në uljen e peshës specifike të pronësisë shtetërore dhe përmirësimin e aftësive qeverisëse.

Duke hedhur vështrimin prapa, mund të thuhet se vlerat e mëdha të likuiditetit global, të kanalizuar drejt vendeve të Ballkanit Perëndimor me anë të investimeve kapitale në sistemet e brendshme bankare lehtësuan deri në një farë mase rritjen ekonomike duke maskuar kësaj transformimit e papërfunduar strukturor. Në vitet përpara krizës globale ekonomike, rritja e vëllimit të kapitalit hyrës në vendet e Ballkanit Perëndimor ishte po aq i rëndësishëm sa edhe në vendet e Europës Qëndrore dhe Juglindore. Këto lëvizje të kapitalit u ndërmjetësuan nga bankat vendase, çka solli rritjen e vëllimit të kreditimit përtej vlerave të parashikuara nga parimet themelore ekonomike. Me të vërtetë, sipas disa treguesve, vetëm gjysma e rritjes në nivel të periudhës para krizës të raportit kreditim-PPB për vendet e Ballkanit Perëndimor do të mund të shpjegohej me parimet themelore ekonomike. Kjo ishte e ngjashme me përvojën e ekonomive të tjera Europiane në zhvillim, edhe pse zgjerimi i vëllimeve të kreditimit si në vendet Balltike edhe në Bullgari ishte mjaft më i lartë se sa në vendet e Ballkanit Perëndimor (me përjashtim të Malit të Zi, dhe ndoshta Kosovës), dhe shumë më pak e nxitur nga parimet themelore ekonomike. Mirëpo përvoja e vendeve të Ballkanit Perëndimor ndryshonte në një pikëpamje kyçe nga ajo e vendeve të Reja Anëtare —fluksi i investimeve në sistemin bankar tek grupi i parë ishte kryesisht në trajtë të FDI-ve dhe investimeve kapitale (equity), dhe jo në trajtën e huamarrjes nga bankat mëma dhe nga tregjet financiare.

Gjatë viteve para fillimit të krizës globale financiare, deficitet në llogaritë rrjedhëse u rritën mesatarisht me më shumë se 10 përqind të PPB-së. Në mënyrë të veçantë Mali i Zi pësoi një ndër përkeqësimet më të mprehta të llogarisë rrjedhëse në botë. Ndërkohë që kjo gjë pjesërisht

Afrimi me Europën e Avancuar

(Mesatarja e PPB e çdo vendi për frymë si përqindje e PBS-së së EU17 për frymë)

Burimi: Penn World Table; dhe përlogaritjet e stafit të FMN-së.

reflektonte formim kapitali, pjesa madhe e rritjes apo e përkeqësimit drejtohej tek sektorët e patregtueshëm, ku shkalla e rritjes së produktivitetit priret të jetë më e ulët. Kjo thelloi më tej problemet e konkurrencës në rajon, bazën relativisht të ngushtë të eksporteve dhe si rrjedhojë varësinë ndaj importeve. Parapëlqimi që ekziston në vendet e Ballkanit Perëndimor për normat fikse ose thuajse-fikse të këmbimit e bëri më të vështirë përshtatjen me sfidën konkurruese.

Ndofta e meta më e madhe në modelin ekonomik të Ballkanit Perëndimor ka qenë shfrytëzimi i vazhdueshëm i burimeve njerëzore nën nivelin e duhur. Në vitin 2008, në kohën kur periudha e rritjes ekonomike po ia afrohej fundit, niveli i papunësisë në rajon ishte mesatarisht mbi 20%. Nivelet e punësimittregojnë një histori po aq zhgënjyese, duke u luhatur mesatarisht midis 40 dhe 45 përqind që nga viti 2000, plot 10 pikë përqindjeje më pak se sa në Shtetet e Reja Anëtare. Punësimi është veçanërisht i ulët tek gratë dhe tek të rinjtë, çka është e theksuar sidomos në Bosnje dhe Hercegovinë dhe Kosovë. Po cilat janë shkaqet e kësaj gjendjeje? Sipas të dhënave të disponueshme, disnivelet në aftësitë profesionale ka qenë veçanërisht i theksuar në vendet e Ballkanit Perëndimor, madje në nivele më të larta se sa në vendet Balltike dhe në Evropën Qendrore. Për më tepër, në disa vende, paaftësia për të zgjidhur problemet e trashëguara të vetë-administrimit dhe të ashtuquajturës pronë shoqërore ka kontribuar në ngurtësimin e tregut të punës dhe në mbrojtjen reale të punonjësve. Nga ana tjetër, këto probleme janë bërë më komplekse nga fakti se rajoni mbështetet së tepërmi tek remitancat, të cilat priren të rrisin nivelin e pagave të rezervuara (d.m.th. ato nivele pagash që njerëzit pranojnë të punojnë), mbi nivelin që mund të mbështesë prodhimtaria.

Si edhe tjetërkund, edhe në vendet e Ballkanit Perëndimor erdhi fundi periudhës së artë të rritjes ekonomike, duke rrezikuar kësaj konvergjencën. Me fillimin e krizës globale financiare dhe si rrjedhojë tkurrjen e likuiditetit global, rrjedha e kapitaleve ndryshoi kahje edhe në vendet e Ballkanit Perëndimor, si në çdo vend tjetër. Si rrjedhojë, rritja e kreditimit u ngadalësua së tepërmi, kurse deficitet e llogarive rrjedhëse u tkurrën mesatarisht me më shumë se 10 përqind të PPB-së. Me përjashtim të Kroacisë, këto tkurrje të llogarisë rrjedhëse nuk u pasqyruan në tkurrje të PPB-së, sikurse ndodhi në vendet e tjera Europiane. Përndryshe, ritmi i rritjes thjesht u ngadalësua në shumicën e vendeve të Ballkanit Perëndimor. Problemi është se edhe shtatë vite pas shpërthimit të krizës, rritja në rajon mbetet e vakët, dhe kësaj konvergjenca në të ardhurat ka ngelur në vend. Duke patur parasysh normat e parashikuara të rritjes, ekonomitë e Ballkanit Perëndimor vetëm do të jenë në gjendje të mbyllin një pjesëz të vogël të hendekut me nivelet e të ardhurave për frymë të ekonomive të avancuara të BE-së deri në vitin 2030. Dhe këtu nuk është fjala vetëm për të ardhurat: rritja më e shpejtë është gjithashtu e nevojshme për të krijuar mundësi punësimi, volumit tepër të madh krahut të punës së pashfrytëzuar në rajon.

Sfida që lidhet me rritjen ekonomike dhe hapjen e vendeve të punës në disa vende kombinohet me nevojën për të zbatuar konsolidimin fiskal. Sikurse ka ndodhur edhe në vende të tjera në Europë, një pjesë e rëndësishme e rritjes së të ardhurave tatimore gjatë viteve të lulëzimit u provua, sikurse mund të konkludojmë tani, se ishte ciklike, dhe kjo pjesë u zhduk pasi u ngadalësua rritja ekonomike, ose madje ndërroi kahje. Po ashtu, periudha e lulëzimit ekonomik i nixti disa vende të rajonit që të ulinin normën tatimore. Pas fillimit të krizës, vendet e Ballkanit Perëndimor e patën të vështirë të pakësojnë shpenzimet për t'u harmonizuar me rëniën e të ardhurave, dhe kjo jo vetëm sepse pjesa e tyre e shpenzimeve të planifikuara është më e lartë se sa në Vendet e Reja Anëtare ose në ekonomitë e Përparuara të BE-së. Si rrjedhojë, disa vende,

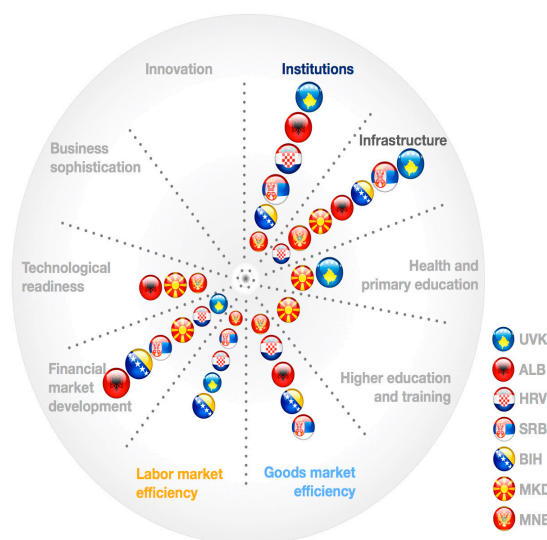
sidomos Serbia dhe Kroacia, tani kanë nivele shumë të larta të borxhit publik, të përtheksuara nga deficitet fiskale në vazhdim, të cilat duhet të zvogëlohen.

Mbeten për t'u kryer reforma të rëndësishme në sektorin financiar. Trajtimi i problematikës së vëllimit të madh të kredive të këqia [nonperforming loans (NPLs)] përbën përparësi nëse kreditimi duhet të mbështesë rigjallërimin ekonomik. Kreditë e këqia u rritën shumë më ndjeshëm pas krizës globale financiare në Shtetet e Reja Anëtare se sa në vendet e Ballkanit Perëndimor. Megjithatë, vëllimi i kredive të këqia tek grupi i parë ka filuar të bjerë, kurse tek grupi i dytë mbetet në nivelet më të larta të periudhës së paskrizës, kurse në disa vende ende vazhdon të rritet. Ndërsa rreziqet e stabilitetit financiar zbuten nga nivelet e mira të kapitalit bankar dhe nga provigjionet, kreditë e këqia, nëse mbeten pa u zgjidhur, do të vazhdojnë të ndikojnë tek fitimi dhe rritja e kreditimit. Për të trajtuar problemin nevojiten përpjekje në disa drejtime, përfshirë përmirësimin e masave përmbartimore ndaj kolateralit, përmirësimin e kuadrit për sipërmarrjet që ushtrojnë veprimtari dhe atyre që i nënshtrohen ristrukturimit jashtë-gjyqësor, si dhe çlirimi nga ngarkesa e çështjeve gjyqësore në shqyrtim e sipër nga një sistem gjyqësor i mbingarkuar. Duhet të dyfishihet puna për reformat në drejtim të fuqizimit të mbikqyrjes dhe rregullimin e institucioneve financiare. Së fundi, krijimi i një mjedisi të përshtatshëm ku mund të zhvillohet sistemi financiar jobankar ka rëndësi vendimtare.

Sfida kryesore me të cilën rajoni do të ballafaqohet në të ardhmen është përfundimi i procesit të transformimit strukturor që ka filluar dy dekada më parë. Procesi mbresëlënës i reformave, i lindur nga hiri i sistemit socialist përgjithësisht mbeti në vend rreth mesit të viteve 2000 dhe tani ka mbetur i papërfunduar, viktimë kjo e lodhjes nga reformat, e gjendjes së vështirë të ekonomisë politike, e

interesave vetjake pasurore, që janë intensifikuar dhe sofistikuar, si dhe nga diziluzionimi nga mënyra e zbatimit të disa reformave. Procesi i anëtarësimit në BE—që me argumente pro ose kundër mund të konsiderohet si katalizatori kryesor për reformat tek Shtetet e Reja Anëtare – mbeti një perspektivë e largët për shumicën e vendeve të Ballkanit Perëndimor. Mirëpo bollëku global i likuiditetit krijoi iluzionin, edhe pse të përkohshëm, se rritja e shpejtë ekonomike ishte e mundshme edhe pa qenë e nevojshme ndërmarrja e reformave. Sot rajoni është shumë më prapa se Shtetet e Reja Anëtare sa i takon transformimit strukturor. Në disa vende të Ballkanit Perëndimor qendresa ndaj pronës private ka sjellë që shumë prej ndërmarrjeve jo-eficiente me pronësi shtetërore ose shoqërore kanë mbijetuar dhe vazhdojnë të përbëjnë pengesë për financat publike e në shpërndarjen e ardhurave. Pengesat burokratike dhe korrupsioni në mbarë rajonin vazhdojnë të çënojnë veprimtarinë ekonomike, ndërkohë që reforma e qeverisjes korporative mbetet premtim i paplotësuar prej kohësh. Ka rëndësi të theksohet se në shumicën e vendeve të Ballkanit Perëndimor mbështetja e gjerë politike për

Pesë Përparësitë Kryesore të Reformave për Secilin nga Vendet e Ballkanit Perëndimor ^{1/2/}

1/ Këto vlerësohen në lidhje me NMS-në në secilin nga dhjetë shtyllat kryesore të Treguesit Global të Konkurrencës. 2/ Filuskat më të mëdha përfaqësojnë fusha të reformës të cilat në renditje vendosen më lart. Shënim: Për Kosovën është përdorur një metodologji e ndryshme, pasi të dhënat GCI nuk disponohen për atë vend.

reforma të thella – element ky thelbësor në transformimin e Shteteve të Reja Anëtare – ka qenë e zbehtë. Në vendet e Ballkanit Perëndimor ekziston mendimi që reformat nuk kanë dhënë rezultatet e pritura dhe se përfitimet e rritjes kanë qenë vetëm në favor të një pakice.

Sikurse bëhet e qartë në këtë raport, përsëri është pamjaftueshmëria e reformave gjatë dhjetë viteve të fundit, dhe jo natyra e reformave të ndërmarra, shkaku që rajoni mbetet i bllokuar. Në mungesë të një shtyese të guximshme të reformave, vendet e Ballkanit Perëndimor nuk mund të presin të tërheqin masën e investimeve që nevojiten për të financuar rritjen e shpejtë dhe të qëndrueshme, dhe kështu rrezikojnë të mbeten të bllokuara tek nivele të ardhurash në masën më pak se një e treta e atyre të fqinjve të tyre më të pasur europianë.